

РОЛЬ ЕКСПЕРТНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В РЕГУЛЮВАННІ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЯКОСТІ ТЮТЮНОВИХ ВИРОБІВ

Аліна Кулакевич, Тетяна Чорна

Університет державної фіскальної служби України

Марія Дричик, Анастасія Чорна

Національний університет харчових технологій

Наразі визначальними факторами митного контролю є, з одного боку, забезпечення безпеки постачання товарів в рамках міжнародної торгівлі, протидія контрабанді, забезпечення безпеки державних кордонів; з іншого – спрощення процедури митного контролю з максимальною його ефективністю [4]. Згідно з положеннями Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур, основним принципом сучасних засобів митного контролю є система управління ризиками, ключовими об'єктами якої є товари.

Розвиток зовнішньоекономічної діяльності, лібералізація міжнародної торгівлі, зміни в системі міжнародних торговельних відносин разом з позитивними наслідками, супроводжуються негативними проявами, зокрема: збільшенням випадків правопорушень у сфері митного законодавства України. Основними причинами такої ситуації є: низький рівень доходів населення, низька ціна продукції у країні імпорту, недосконалість законодавчої бази України, наявність умов для тіньової кримінальної економіки [4]. Сукупність зазначених факторів створює загрозу національним інтересам України та її економічній безпеці.

Важливе значення в системі заходів щодо забезпечення економічних інтересів держави, законності та правопорядку в державній митній справі відіграє контроль, одним із найбільш ефективних засобів якого є експертиза. Саме шляхом експертного дослідження можна виявити ознаки недостовірного декларування товарів з метою перевірки нарахування митних платежів у повному обсязі.

Найчастіше порушення митного законодавства пов'язані з переміщенням потенційно небезпечних з точки зору, митниці, виробів, в першу чергу, високоліквідних підакцизних товарів. До таких товарів належать зокрема тютюнові вироби. Незважаючи на тенденцію до скорочення обсягів реалізації тютюнових виробів, рівень їх споживання населенням України залишається досить високим (рис. 1). За офіційною статистикою, Україна посідає 23 місце в світі за обсягами продажів тютюнових виробів – 1849 сигарет на особу (віком понад 14 років) на рік (мова йде про легально продані сигарети в пачках і самокрутки) [2].

IX Всеукраїнська науково-практична Інтернет-конференція
 «Техногенно-екологічна безпека України: стан та перспективи розвитку» /
 ТЕБ-2019

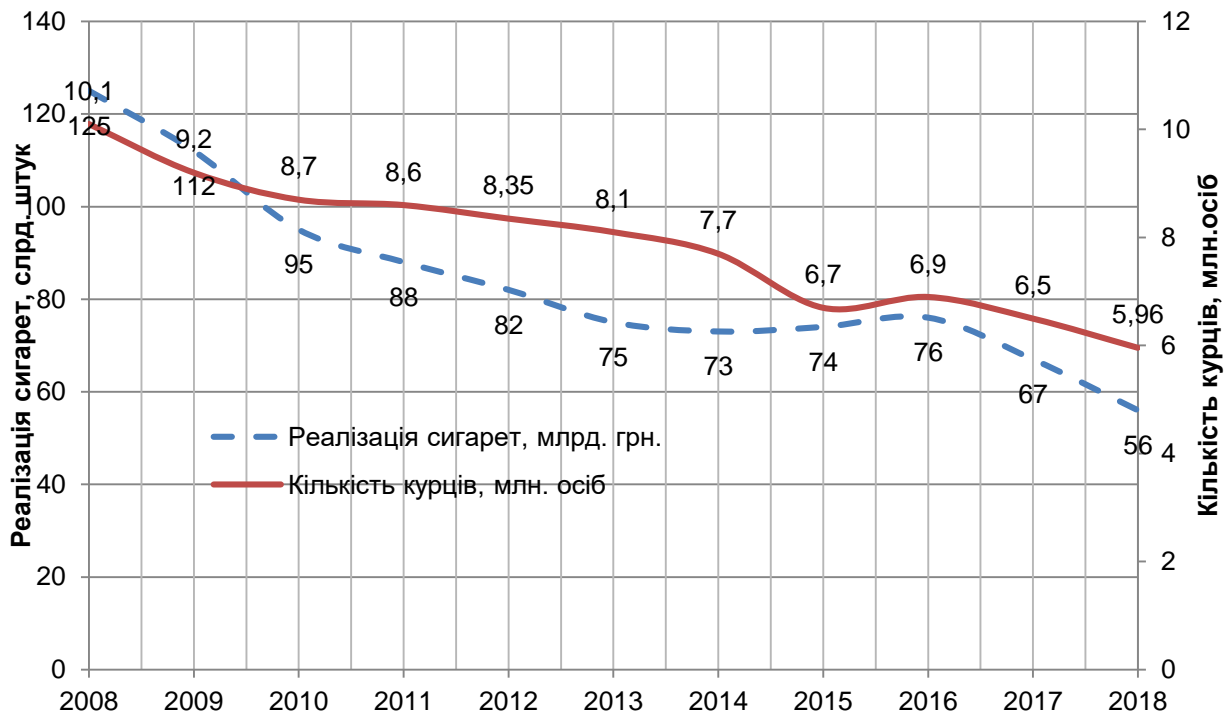

Рис. 1. Динаміка обсягу реалізації сигарет та кількості курців в Україні [7]

У 2018 році обсяг тютюнового ринку в Україні склав 60,1 мільярдів сигарет на рік. Ринок формують топ-30 брендів, на частку яких припадає 98% усієї сигаретної продукції [7]. Лідером на ринку виробництва цигарок (у 2018 р.) є компанія «Philip Morris Україна» (32,1% вітчизняного ринку тютюнових виробів); на другому місці – «British American Tobacco Україна» (28,1%); на третьому – «JTI Україна» (22,2%); четвертою є компанія «Imperial Tobacco Production Україна» (17,6%) [6].

Продукція тютюнового ринку представлена різними форматами сигарет за діаметром, вмістом смол та нікотину; типами фільтрів та сигаретного паперу. Найбільшим попитом користуються тонші, порівняно з традиційними, формати сигарет – Super Slims, King Size Super Slims, Queen Size. За останні п'ять років їхня частка на ринку збільшилась у понад два рази і сьогодні складає 48% ринку сигарет [7]. Щодо міцності сигарет, то тут також спостерігається тенденція до зростаючого на них попиту порівняно меншим вмістом смол і нікотину. Вподобання українських курців в основному пов'язані з сигаретами невисокої міцності, вміст смол в яких становить 2-8 мг. На частку сигарет такого сегменту припадає 78% ринку.

Тютюнова галузь є однією з провідних галузей національної економіки за кількістю податкових відрахувань до державного бюджету

(рис. 2). Так, у 2018 році від виробників тютюнової продукції до бюджету країни надійшло понад 50 млрд. грн. податків, що складає близько 8% від усіх податкових зборів держави. Частка акцизного податку у ВВП України за останні роки складає 2,4-4,3% [6].

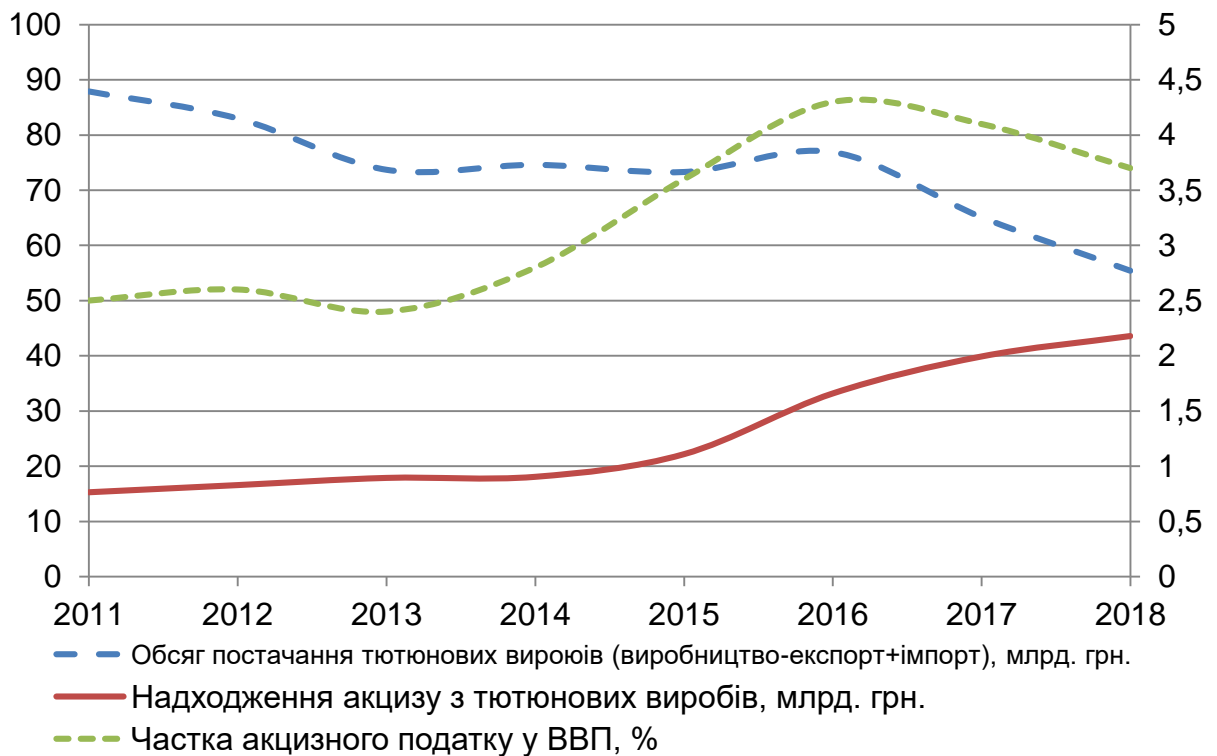

Рис. 2. Динаміка обсягу постачання тютюнових виробів та податкових надходжень в Україні [8]

Директивою ЄС від 21.06.2011 р. № 2011/64/EU передбачено щорічне зростання акцизів на тютюнові вироби на 20-25%. Крім того, збільшення ставок акцизного податку в 2019 р. було прив'язане також до індексу споживчих цін – 109% (постанова КМУ від 31.05.2017 р. № 411). Загалом, впродовж 2008-2018 рр. середня ставка акцизу на пачку сигарет в Україні зросла майже у 30 разів, завдяки чому надходження до Держбюджету зросли з 3,5 млрд. грн. до 43,6 млрд. грн. у 2018 р. при зменшенні кількості курців в Україні з 10 до 6,5 млн. [8]. Станом на вересень 2019 р. ставка акцизного податку на сигарети складає 36,7 євро за 1000 шт. При цьому, відповідно до Угоди про асоціацію, Україна зобов'язана збільшити ставку акцизу на сигарети до 90 євро за 1000 шт.

Характерною особливістю сучасного тютюнового ринку є те, що наразі майже 70% всіх реалізованих в Україні сигарет представлені в низькому і середньому цінових сегментах. Ціна такої продукції складає до 40 грн. за пачку. Високий ціновий та преміальний сегменти мають

тенденцію до скорочення – за останні п'ять років їхня частка в сумі зменшилася на 10%, що якраз і є наслідком значного підвищення ставок акцизного податку і, відповідно, зростання цін на сигаретну продукцію. Крім того, останні два роки спостерігаються особливо стрімкі темпи зростання обсягів нелегальної сигаретної продукції, що є суттєвою загрозою для українського тютюнового ринку. За період 2017-2018 рр. ринок нелегальних сигарет збільшився майже у 6 разів [7]. Наразі рівень нелегальної продукції сягнув найвищої позначки за період з 2015 р. і станом на лютий 2019 р. підвищився до 5,6% [6].

Узагальнений щорічний об'єм ринку нелегальної торгівлі сигаретами в Україні складає 2,5 млрд. грн. втрат бюджету країни та 250 млн. євро тіньових коштів. Цього року середній показник внутрішнього ринку нелегальної торгівлі сигаретами зріс до 3,7%, що на третину перевищує показники минулого року [1]. Основними нелегальними марками сигарет стали «Marvel» – 44%, «Compliment» – 18%, «Astru» та «Marble» по 5%, «NZ Gold» – 4%. Головні канали збуту нелегальної продукції: вуличні торговці – 34%, магазини – 24%, відкриті ринки – 20% і кіоски – 16% [6].

Варто зазначити, що нелегальна торгівля тютюновою продукцією має не лише негативні економічні наслідки, але й становить загрозу для споживачів. Окрім низької якості та поганого смаку, контрафактні вироби можуть виявитись більш небезпечними для здоров'я, ніж оригінальна продукція. Вони не відповідають жорстким регуляторним нормам, яких дотримуються виробники легальної продукції щодо рівнів смоли, нікотину і окису вуглецю і, крім того, можуть містити заборонені інгредієнти.

Забезпечення реалізації державної податкової політики та політики у сфері державної митної справи, державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового, митного законодавства; проведення досліджень та здійснення експертної діяльності у податковій та митній сферах; здійснення відповідно до законодавства попередньої оцінки майна, вилученого, конфіскованого за порушення митного та податкового законодавства є основними завданнями департаменту податкових та митних експертиз Державної фіскальної служби України (ДПМЕ ДФС) [5].

За даними департаменту податкових та митних експертиз ДФС України [3], впродовж 2018 р. досліджено 34706 проб (зразків) товарів. За типами експертиз дослідження розподілились наступним чином: 51% з метою встановлення характеристик для ідентифікації товарів; 7% з метою виявлення речовин, переміщення яких через митний кордон

України заборонено та/або обмежено; 33% для товарознавчої експертизи; 9% для інженерно-технічної та криміналістичної експертизи.

З метою встановлення характеристик, визначальних для ідентифікації товарів досліджено 1972 зразки тютюнових виробів, алкогольної та безалкогольної продукції. Загальна сума оцінки товарів, що надійшли на експертизу у 2018 р. становила 457,1 млн. грн., в тому числі, оцінку тютюнових виробів лише у грудні здійснено на суму 2,8 млн. грн. [3].

Таким чином, перехід України до ринкових умов господарювання передбачає насичення внутрішнього ринку країни високоякісними й конкурентоспроможними товарами, які забезпечують задоволення різних потреб споживачів. У зв'язку з цим, зростає роль держави в гарантуванні високої якості товарів. Митними службами вирішується комплекс завдань з економічного та екологічного захисту країни, а також із захисту інтересів вітчизняних споживачів. Важливою складовою сучасної парадигми митної політики виступає митна експертиза, яка відіграє провідну роль в рамках процедур митного контролю та митного оформлення товарів.

Список використаної літератури

1. Будемо перевіряти всіх виробників тютюнових виробів – голова Податкової <https://www.epravda.com.ua/news/2019/09/2/651177/> (дата звернення 18.10.2019).

2. В яких країнах найбільше й найменше курять. На якому місці у світі Україна URL: http://texty.org.ua/pg/news/textynewseditor/read/86158/V_jakyh_krajinah_najbilshe_j_najmenshe_kurat (дата звернення 20.10.2019).

3. Звіт про роботу Департаменту податкових та митних експертиз ДФС. <http://sfs.gov.ua/pro-sfs-ukraini/struktura-spetsializovan-departament/spetsializovana-laboratoriya/diyalnist/rezultati-roboti/363677.html> (дата звернення 19.10.2019).

4. Ємченко І.В. Роль експертних досліджень у митній практиці України. *Вісник Львівської комерційної академії. Серія товарознавча.* 2016, Вип. 16. С. 134-137.

5. Положення про Департамент податкових та митних експертиз ДФС України. <http://sfs.gov.ua/pro-sfs-ukraini/struktura-spetsializovan-departament/spetsializovana-laboratoriya/zavdannya-i-funktsii/> (дата звернення 18.10.2019).

6. Редько К. Огляд ринку тютюну. 20 червня 2019 року. URL: <https://rating.zone/ohliad-rynku-tiutiunu/> (дата звернення 15.10.2019).

ІХ Всеукраїнська науково-практична Інтернет-конференція
«Техногенно-екологічна безпека України: стан та перспективи розвитку» /
ТЕБ-2019

7. Тютюновий ринок в Україні. URL: <http://imperial-tobacco.com.ua/tobacco/market/> (дата звернення 15.10.2019).

8. Український центр контролю над тютюном: у I півріччі 2019 року доходи від акцизів на тютюн зросли, а споживання сигарет зменшилось. URL: <http://tobaccocontrol.org.ua/news/u-i-pivrichchi-2019-roku-dokhodi-vid-aktsiziv-na-tiutiun-zrosli-a-spozhivannia-sighariet-zmienshilos> (дата звернення 05.10.2019).